

точки культурного росту самої ідеї культури. Особлива роль творчої діяльності людини розуміється російським мислителем як важлива умова буття граду земного. Екзистенційні основи та феномени життя людини (творчість, свобода, надія, смерть, віра, сенс життя та інші) не містифікуються, а розуміються в світлі християнської антропології й аксіології. Релігійний вимір історії мислителем виводить його на виявлення спільного онтологічного коріння самої культури та історії в їх есхатологічній перспективі. Г. П. Федотов здійснює пошуки причин соціокультурної кризи сучасного суспільства в його історичній ретроспекції. Порівняльний аналіз античної та християнської картини світу дозволяє критично поглянути на ідеї платонізму, нігілізму та агностицизму у розгляді основних питань культури й есхатології. Формування вірного погляду на питання культури та історії важливі для побудови актуального буття людини і суспільства.

Ключові слова: культура, есхатологія, історія, людина, Бог, свобода, життя, нігілізм.

Одержано редакцією 08.11.2018
Прийнято до публікації 07.12.2018

УДК 1:316
DOI:10.31651/2076-5894-2018-2-39-45

ГОРДІЙЧУК Ольга Олегівна,
кандидат філософських наук,
докторант кафедри філософії
Житомирського державного університету
імені Івана Франка,
e-mail: gordijchuk.olga@gmail.com

«РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ» ТА ЇЇ ВПЛИВ НА МЕНТАЛЬНІСТЬ УКРАЇНЦІВ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

У статті здійснено соціально-філософський аналіз репрезентації та трансформації засадничих рис української ментальності під час і по завершенню суспільно-політичної кризи та одночасно доленосних для України подій листопада 2013 – лютого 2014 рр., а саме: волелюбності, демократизму, толерантності, терпимості тощо. Обґрунтовано, що на зміну покорі й страху перед владою, сформованому переважно за радянських часів, активізувалася така латентна риса української ментальності, як безстрашність та бажання йти до мети, незважаючи на ризики для життя; традиційна українська неквапливість трансформувалася у швидку цілеспрямовану самоорганізацію, ефективну спільну діяльність громадою. Доведено, що «Революція Гідності» згуртувала українських громадян, стала потужним поштовхом до пробудження національної самосвідомості й гідності, спростувала пануючу в суспільстві думку про пасивність і байдужість українців до громадських справ, брак національної солідарності. Висвітлено й прояв негативних рис української ментальності – пристосуванства, запродавства та відчуження від спільноти, переваги особистісних інтересів над національними, імпульсивності й надмірної емоційності, неспроможності стратегічного планування тощо. Представлено соціально-філософські феномени «революції по-українськи», які забезпечили її учасникам досягнення поставленої мети.

Ключові слова: ментальність, менталітет, національний характер, екзистенціали буття, Євромайдан, «Революція Гідності», громадянське суспільство, демократія.

Постановка проблеми. Україна стала незалежною державою у 1991 році, зайнявши позицію країни з «багатовекторною» зовнішньою політикою. Відповідно, наступні два десятиліття історії були політикою балансування між Сходом та Заходом. Значна частина українців підтримувала інтеграцію країни у європейський простір, однак всеукраїнське схвалення європейського вектору розвитку стало наслідком Помаранчевої революції 2004 року. Саме тоді українці продемонстрували собі та світовій спільноті, що Україна прагне кращого майбутнього – жити у високорозвиненій країні з європейськими цінностями та

європейським рівнем достатку. Тоді (і, на жаль, сьогодні ситуація докорінно не змінилася) українці були свідомі того, що фактично проживають у країні з найнижчим в Європі рівнем життя, без досвіду державності, поділеної за національними, мовними та ментальними ознаками.

За останні роки вступ України до Європейського Союзу став для українців національною ідеєю. Події 2013 року, а саме: небажання тогочасного президента України В. Януковича продовжувати політику євроінтеграції, оприлюднення рішення Кабінету міністрів України «призупинити» процес укладання угоди про асоціацію з ЄС викликали всенародне обурення й спричинили низку масових акцій по всій Україні на підтримку євроінтеграції – так званих Євромайданів. За наказом влади Євромайдан у Києві було розігнано із застосуванням сили в ніч на 30 листопада 2013 року, що, в свою чергу, спричинило суспільний резонанс, внаслідок якого Євромайдан переріс у «Революцію Гідності». Вагомим чинником впливу стало розуміння українським суспільством необхідності фундаментальних державних змін, прагнення справедливості та порядку в державі, якісно іншого рівня взаємодії влади і громади на противагу корупції й безкарності представників тогочасного політичного режиму.

Для нашого дослідження є цікавим саме цей період, оскільки під час надзвичайних суспільних подій можна чіткіше простежити наявні риси ментальності та ціннісні метаморфози й трансформації, які є відповіддю на суспільні виклики. Соціологічні дослідження цього часу засвідчили зростання патріотизму, демократизму, суспільної солідарності, креативного індивідуалізму, культурної компетентності, а також ревіталізацію певних традиційних цінностей (історичних, релігійних, народних), які дійсно необхідні соціуму під час стрімких змін та надзвичайних подій [1, с. 122].

Актуальність статті зумовлена необхідністю осмислення впливу подій листопада 2013 – лютого 2014 років, що увійшли до історії як «Революція Гідності», на свідомість українців, ментальність нації (в Україні і поза її межами).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Самопізнання «української душі» започатковується з середини ХІХ ст. працею М. Костомарова «Дві руські народності» і продовжується І. Нечум-Левицьким у «Світогляді українського народу», Т. Рильським «К изучению украинского мировоззрения», М. Грушевським у роботі «Хто такі українці і чого вони хочуть?». Особливу увагу цій проблемі було приділено в наукових колах української діаспори. Це насамперед праці Д. Чижевського «Нариси з історії філософії на Україні», В. Липинського «Листи до братів-хліборобів», Ю. Липи «Призначення України», Д. Донцова «Дух нашої давнини», Є. Онацького «Українська емоційність», О. Кульчицького «Світовідчуження українця», М. Шлемкевича «Загублена українська людина», І. Лисяка-Рудницького «Україна між Сходом і Заходом», І. Мірчука «Світогляд українського народу». В пострадянській Україні ці проблеми досліджували А. Бичко, І. Бичко, І. Варзар, В. Воронкова, І. Грабовська, В. Горбатенко, Р. Додонов, С. Кримський, О. Кульчицький, Ю. Липа, В. Огірчук, М. Попович, О. Стражний, В. Храмова, М. Юрій та ін.

Метою статті є дослідження проявів характерних рис української ментальності під час суспільно-політичної кризи та фактичної війни на території України, які її позитивні й негативні риси вийшли на перший план природно та логічно, а які – неочікувано. А також з'ясувати, що мав на увазі український дослідник О. Стражний, коли, описуючи ці події, зазначав: «...в українській ментальності спрацювала прихована пружина, спрацювала так, як ніхто не міг передбачити» [2, с. 13].

Виклад основного матеріалу. Аналіз досліджень менталітету українців дозволяє виокремити такі найусталеніші його риси як індивідуалізм, гуманність, демократизм, волелюбство (що часто переростає в анархізм), толерантність та миролюбність, антеїзм (відчуття спорідненості з рідною землею, визнання землі головною силою, що дає життя й забезпечує усім необхідним), милосердність, ширість і душевність, хазяйновитість, оптимізм, шанобство, інтровертизм, кордоцентричний світогляд, інтелектуальність, терпимість тощо. Водночас серед найтипівіших негативних рис прийнято називати нестабільність і

суперечливість вдачі; брак колективної волі, національної солідарності та згоди; низьку здатність сприймати нові ідеї та приймати самостійні рішення; психологію дозволеності так званого «малого зла» заради особистого виживання та «аби ще гірше не було»; пристосуванство й запродаство, комплекс «меншовартості», «другорядності», що спричиняє невіру в майбутній розвиток України [2; 3; 4; 5].

Зазначені вище ознаки загалом характерні для української нації, однак важливо враховувати специфіку історичного розвитку різних регіонів України і, відповідно, особливості світосприйняття та світовідношення на цих територіях. Суспільно-політична криза, що переросла у революцію, як лакмусовий папірець, виявила справжні цінності українців та засадничі риси ментальності.

Наразі можемо виокремити низку особливостей «революції по-українськи» та, власне, простежити репрезентацію і трансформацію рис українського менталітету:

- Українці толерантні та миролюбиві. «Майдани» по всій Україні, за своєю суттю, були не стільки акціями протесту, скільки акціями на підтримку євроінтеграції, вимогою до влади підписати угоду, як було обіцяно, і продовжувати далі європейський вектор розвитку України. Відтак це був мирний спротив, напади із застосуванням вибухонебезпечних предметів у своїй переважній більшості були провокаціями, організованими владою або проросійськими силами. Росія прагнула спровокувати масовий внутрішньо український конфлікт і, скориставшись нестабільністю, офіційно поширити свій вплив на українських територіях.

- На зміну традиційній українській неквапливості прийшла така латентна риса української ментальності як швидка цілеспрямована самоорганізація. Українці діяли громадою, мітингували переважно стихійно й спонтанно (сходилися на центральних площах своїх міст, їхали до Києва). На волонтерських засадах було сформовано загін Самооборони, Штаб національного супротиву. Життєдіяльність Майдану забезпечувалася тим, що мітингувальники масово та цілком добровільно долучалися до певної діяльності (кухня, облаштування території тощо), змінюючи один одного, створюючи цілодобову активність, а також щирю дружню атмосферу підтримки й довіри.

- Була відчутна потреба у змінах, але не в лідерах-месіях, котрі мали б ці зміни очолити (як у Помаранчевій революції 2004 року). Це досить цікавий та унікальний факт в історії, коли народ не пішов за лідерами опозиції, а самоорганізовувався та діяв, і, зрештою, опозиційні до влади політики залишили «свій» майдан (організований лідерами опозиційних сил на Європейській площі з відповідною партійною символікою) та прийшли на громадський (студентський) майдан і були там прийняті «на рівних». Історичний факт, що діяти рішуче та негайно – рішення саме активістів Євромайдану, а не певних політиків (лідери опозиції закликали чекати наступних виборів). Таким чином маємо вияв волелюбності та світосприйняття «Хай правителі йдуть за нами, а не ми за ними!», яке з давніх часів міцно закарбоване в архетипах українського менталітету.

- Демократизм. Народні ініціативи підтримувалися або відкидалися не на мітингах чи демонстраціях, а на масових Народних Вічах, що збиралися на київському Майдані Незалежності майже кожної неділі. Серед важливих ініціатив – рішення вимагати імпічменту В. Януковича у разі непідписання ним угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Фактично маємо народовладдя в дії, феномен демократії – світоглядно незбагненний для народу авторитарної Росії. Варто додати, що й європейці не до кінця зрозуміли суть того, що відбувалося на Майдані. На думку європейських ЗМІ, це була боротьба опозиції за владу; насправді ж філософія Майдану акумулюється у понятті гідності: гідна влада, гідний народ, гідне життя у гідній Україні.

- Терплячість. Революція Гідності, як і свого часу Помаранчева Революція, продемонстрували, що терпіння українців має межу. Ігнорування, свавілля та приниження, обман влади викликав масовий супротив і бажання змін. Ні насильницькі розгони мітингувальників, ні масові смертельні розстріли не зупинили активістів: українці почали

позбуватися «совкового» страху перед владою, силовими структурами тощо. Очевидно, стратегія розгону, залякування та побиття студентів не спрацювала так, як у багатьох країнах світу, і як, власне, на це розраховувала проросійська влада. На допомогу мітингувальникам зранку вийшли тисячі киян, а через півтори доби на Майдані замість 300 побитих студентів стояв мільйон людей з усієї України (1 грудня – мільйонний мітинг «Україна, Вставай!») [2, с. 44].

- Українці здивували себе та весь світ своєю масовою небайдужістю. На противагу нав'язаному радянською пропагандою стереотипу, що лаконічно виражений у приказці «Моя хата скраю, нічого не знаю». Натомість активізувався притаманний українській нації дух волелюбності та боротьби, що виражений в історично правдивій приказці «Моя хата скраю – першим ворога зустрічаю!». Тисячі людей щодня приходили на Майдан, несли їжу, одяг, медикаменти, дрова, кошти на закупівлю всього необхідного. В часи нічних протистоянь та сутичок з беркутівцями таксистки безкоштовно підвозили киян до Майдану; був створений тимчасовий приватний дитячий садочок; в Українському домі діяла цілодобова бібліотека, де книги видавали під «чесне слово», а фонд поповнювали бажаючі благодійники з усього світу. Здійснювалася публічна звітність про витрачені кошти.

На зміну страху заявити про свої бажання та чинити супротив владі, сформованому найбільшою мірою за радянських часів, як і 400 років тому в часи козацтва, активізувалася така латентна риса української ментальності, як безстрашність та бажання йти до мети, незважаючи на ризики для життя. Так, після судової заборони проведення мітингів кількість активістів на майданах навпаки значно збільшилася.

Аналогічна ситуація сталася й після незаконних розстрілів учасників мирної акції у центрі Києва – столиці європейської держави: замість очікуваної паніки й втечі з Майдану, кількість мітингуючих знову суттєво зросла. Очевидці тих подій у своїх спогадах підкреслюють, що був суспільний шок, страх та розчарування, однак перемогли обурення й супротив, бажання йти до кінця і самим навести лад на власній землі. Також стало очевидним, що за роки незалежності в Україні сформувалось нове пострадянське покоління, яке готове захищати європейські цінності демократичними методами. Саме молодь виступила рушійною силою Євромайдану – 40% від усіх протестувальників становили люди віком 15-29 років [6].

- У процесі «Революції Гідності» і в розгортанні подій далі були спростовані пануюча в суспільстві думка про байдужість українців і така риса української ментальності, як брак національної солідарності й згоди. Всеукраїнський волонтерський рух підтримки Майдану, військових на Сході – унікальне явище у світовій історії (на початку збройного протистояння на Сході України взимку 2014 року була фактично створена українська армія, одягнена й озброєна ціною титанічної волонтерської праці: громадяни України, українці з усього світу масово допомагали коштами й матеріальними цінностями, витрачали свій час, ризикували власним здоров'ям і життям, доставляючи необхідні речі навіть у зони активних бойових дій).

Разом із тим, маємо визнати й прояв негативних рис української ментальності – пристосуванства, запроданства та відчуження від спільноти; бажання швидкого заробітку байдуже якою ціною; переваги особистісних інтересів над національними, невіри у майбутній розвиток України. Оскільки поруч з «Євромайданами» діяли й досить чисельні «антимайдани», для участі в яких з усієї України до Києва централізовано звозили людей, що через певні причини (в основному за матеріальну винагороду) були антагоністами майданів та політики євроінтеграції, і котрі виступали в підтримку діючої влади, влаштовували провокації тощо. Достеменно відомо, що не обійшлося і без підкупу та підривної діяльності спецслужб Росії, яка зацікавлена у поверненні України до сфери свого цілковитого впливу.

Події Революції Гідності, як і козацькі часи (XVII-XVIII ст.), часи діяльності Центральної Ради (20-ті роки XX ст.), засвідчили також неспроможність стратегічного планування, імпульсивність та надмірну емоційність українців, нездатність довести справу до кінця.

За свідченнями очевидців та з власного досвіду підсумуємо: це була насправді унікальна атмосфера всенародної спільної справи творення власної омріяної країни, де тисячі українців різного соціального статусу, віку та професій були об'єднані спільною метою та спільними цінностями, цілодобово працювали на Майдані охоронцями наметового містечка, кухарями, санітарами, прибиральниками тощо. Було соромно не «працювати безкоштовно», а навпаки «нічого не робити» у час всеукраїнських доленосних змін. Однак, були й інші українці, за яких соромно, які стояли на проплачених антимайданах, влаштовували провокації, ставили свої особисті інтереси незаконного збагачення вище за краще майбутнє України.

Таким чином, «Революція Гідності» стала маркером і потужним імпульсом трансформаційних процесів у новітній історії України, лакмусом європейської спільноти в цілому. Зокрема: у внутрішньополітичному відношенні вона внесла істотні корективи в процеси самоідентифікації (перереформування ідентичностей) і творення політичної нації; у зовнішньополітичному вимірі – в уявленнях про місце України у світі як суб'єкта міжнародних відносин [7, с. 29].

Можна виокремити, на нашу думку, як мінімум три феномени Майдану:

1) Відсутність лідерства окремих осіб (маємо приклад унікальної самоорганізації громадянського суспільства у часі та просторі, що вибудувало власну філософію, цінності та вимоги, які були досягнуті й відкрили для України нові можливості. Менталітет Майдану був представлений у барикадних написах: «Воля або смерть, але краще – воля!». На жаль, правдивість цих слів була підтверджена кров'ю тисяч українських патріотів.

2) На Майдані люди не просто артикулювали цінності, які вони бажали бачити, а й дійсно жили ними (про це яскраво написала у своїй книзі про Майдан «Українська ніч» американська історикиня, дослідниця історії Східної Європи Марсі Шор [8, с. 53].

3) За даними Інституту соціології НАН України 2012 року: 29,8 % респондентів виявили локальну ідентичність (із селом чи містом), для 7,6 % опитаних притаманна регіональна ідентичність (з регіоном). Майже половина з опитаних (48,4 %) вважали себе громадянами України, а 2,4 % – громадянами світу, 1 % – громадянами Європи, а 8,4 % відносили себе до громадян СРСР [9]. У грудні 2013 р. за даними соціологічного опитування Центру Разумкова, майже 90 % опитаних ідентифікували себе як громадяни України; 84,5 % респондентів вважали себе патріотами України (зокрема: у західному регіоні – 94 %; у центральному – 88,5 %; у східному – 81 %; у південному – 72 %) [10]. Тож протягом століть роз'єднану протиріччями Західну та Східну Україну об'єднав спільний ворог, спільна небезпека втратити державність. «Революція Гідності» згуртувала українських громадян, стала потужним поштовхом до пробудження національної самосвідомості й національної гордості – українці масово почали пишатися тим, що є українцями.

Висновки. Події листопаду 2013 – лютого 2014 рр., що увійшли до історії як «Революція Гідності», активізували як позитивні, так і негативні риси української ментальності, спричинили активізацію латентної риси української ментальності – здатності до швидкої цілеспрямованої самоорганізації, спільної діяльності громадою. Українці переосмислили себе як націю, почали масово позбуватися характерних для радянських часів покори та страху. Уже сама назва «Революція Гідності» символічно демонструє несприйняття українцями рабства, несправедливості, активізацію почуття власної гідності.

Філософське осмислення цих унікальних для Європи та для всього світу подій дозволяє говорити про особливе українське відчуття власної екзистенції: у час панування споживацької філософії, гедонізму й тотальної зануреності у віртуальне життя українці не просто підтримують європейські цінності, а й готові віддати за них найцінніше – власне життя. Романтизм українського менталітету проявився у виборі назви загиблих активістів, яких спочатку неофіційно, а згодом і на державному рівні почали вшановувати як «Небесну сотню».

Список використаної літератури:

1. Ручка А. Ціннісна метаморфоза в ментальності громадян України під час надзвичайних подій 2014 р. / А. Ручка // Українське суспільство: моніторинг соціальних змін: зб. наук. пр. . – К.: Ін-т соціології НАН України, 2014. – Т. 1, Вип. 1 (15). – С. 117-124.
2. Стражний О. С. Менталітет Майдану: Хроніка подій – свідчення очевидців / О. С. Стражний. – К.: Дніпро, 2016. – 192 с.
3. Грабовська І. Українська ментальність крізь призму ХХ століття / І. Грабовська // Пам'ять століть. – 2000. – № 1/2. – С. 3-13.
4. Стражний О. С. Український менталітет: ілюзії, міфи, реальність / О. С. Стражний. – Київ: Книга, 2008. – 368 с.
5. Юрій М. Ф. Етногенез та менталітет українського народу / Михайло Федорович Юрій. – К.: Таксон, 1997. – 237 с.
6. Обличчя Євромайдану (соціальний портрет учасників протестів) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://infolight.org.ua/content/oblichchya-ievromaydanu-socialniy-portret-uchasnikiv-protestiv>
7. Киридон А. М. Євромайдан / Революція Гідності: причини, характер, основні етапи / А. М. Киридон // Історична пам'ять. – 2015. – Вип. 33. – С. 17-32.
8. Марсі Шор: «Майдан – це ностальгійне нагадування про часи, коли люди вірили в правду»/ Марсі Шор // Український тиждень. – 2018. – № 44 (572). – С. 52-53.
9. Українське суспільство: 1992–2013. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг / за ред. В. Ворони, М. Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2013. – 566 с.
10. 95 відсотків мешканців України назвали її своєю Батьківщиною – опитування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3314580-95-vidsotkiv-meshkantsiv-ukrainy-nazvaly-yii-svoieui-batkivschynoui-opytuvannia>

References:

1. Ruchka, A. (2014). Valuable metamorphosis in the mentality of Ukrainian citizens during the extraordinary events of 2014. *Ukrainian society: monitoring of social changes, 1 (15)*, 117-124. Kyiv: Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine (in Ukr.).
2. Strazhnyy, O. (2016). *Mentality of the Maidan: Chronicle of Events – witness testimony*. Kyiv. Dnipro (in Ukr.)
3. Grabovska, I. (2000). Ukrainian mentality through the prism of the twentieth century. *Pam'yat' stolit' (Memory of the Centuries), 1/2*, 3-13 (in Ukr.)
4. Strazhnyy, O. (2008). *Ukrainian mentality: illusions, myths, reality*. Kyiv: Book (in Ukr.)
5. Yuriy, M. (1997). *Ethnogenesis and mentality of the Ukrainian people*. Kyiv: Tukson (in Ukr.)
6. The faces of Euromaidan (social portrait of protesters). *Retrived from: http://infolight.org.ua/content/oblichchya-ievromaydanu-socialniy-portret-uchasnikiv-protestiv*(in Ukr.)
7. Kyrydon, A. (2015). Euromaidan: Revolution of Dignity: causes, character, main stages. *Istorychna pam'yat' (Historical memory), 33*, 17-32 (in Ukr.)
8. Shore, M. (2018). "The Maidan is a nostalgic reminder of the times when people believed in the truth". *Ukrayinsky tyzhden' (Ukrainian Week), 44 (572)*, 52-53 (in Ukr.)
9. *Ukrainian community: 1992-2013. The dynamics of changes. Cognitive monitoring*. In Vorona V., Shulga M. (Ed.). Kyiv: Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine (in Ukr.)
10. 95 percent of Ukrainians called it their homeland – the poll. *Retrived from: https://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3314580-95-vidsotkiv-meshkantsiv-ukrainy-nazvaly-yii-svoieui-batkivschynoui-opytuvannia* (in Ukr.).

GORDIYCHUK Olga Olegivna,

Candidate of Philosophical Sciences,

Doctoral Candidate of the Department of Philosophy,

Zhytomyr Ivan Franko State University,

e-mail: gordijchuk.olga@gmail.com

**«REVOLUTION OF DIGNITY» AND ITS INFLUENCE ON UKRAINIAN MENTALITY:
SOCIO-PHILOSOPHICAL ANALYSIS**

Abstract. Introduction. *It the need to understand how the events of November 2013 – February 2014, which entered history as a "Revolution of Dignity" influenced on the consciousness of Ukrainians and on national mentality. Purpose.* *The purpose of the article is to investigate manifestations of the characteristics of Ukrainian mentality during the socio-political crisis on the territory of Ukraine; to find out what positive and negative peculiarities of Ukrainian mentality happened in a natural or a logical way and which were unexpected. Methods.* *An analytical method is used during the study of the sources; a systematic method for the study and systematization of the received information. General scientific principles of historicism, objectivity, philosophical pluralism, unity of historical and logical are used. Results.* *It is*

grounded that latent characteristics of Ukrainian mentality are fearlessness and the desire to achieve a goal. In spite of the risks to life they were activated. The traditional Ukrainian hesitancy transformed into a rapid self-organization, an effective collaboration of the community. It is proved that the "Revolution of Dignity" refuted the dominant in society the notion of indifference of Ukrainians and a lack of national solidarity and consent. **Originality.** The representation and transformation of the Ukrainian mentality characteristics: freedom-loving, democracy, tolerance, patience and others are studied. The socio-philosophical phenomena of the "Ukrainian Revolution", which provided its participants with the achievement of the goal, were presented: democracy in action with the lack of individual leadership; active articulation of the desired social values and their practical application; Ukrainian citizens uniting, the awakening of national identity and pride – Ukrainians began to become proud of being Ukrainians. **Conclusion.** The events of November 2013 – February 2014, entered history as the "Revolution of Dignity", bring into action positive and negative Ukrainian mentality peculiarities. Even the name "Revolution of Dignity" symbolically demonstrates the Ukrainians' denial of slavery, injustice, and activation of human dignity. Philosophical comprehension of these unique events for Europe and for the whole world allows us to talk about a special Ukrainian sense of their own existence: Ukrainians support European values and ready to protect them even at the expense of their own lives.

Key words: mentality, mindset, national character, existentialities of being, Euromaidan, "Revolution of Dignity", civil society, democracy.

Одержано редакцією 16.11.2018
Прийнято до публікації 07.12.2018

УДК 130.3+304
DOI:10.31651/2076-5894-2018-2-45-52

ПРОЦІШИН Володимир Михайлович,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії та релігієзнавства
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького,
e-mail: epictet@ukr.net

СОБОРНІСТЬ ЯК ФЕНОМЕН ДІАЛОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ: БУТТЄВІ ЗАСАДИ ТА МИСЛЕННЄВІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ

Стаття присвячена філософському аналізу ідеї соборності. У ній автор робить спробу її переосмислення у термінах теорії міжособового спілкування, здійснює огляд існуючих в українській та російській літературі типових точок зору на феномен соборності, розкриває її історико-філософський та теологічний контекст. Значна увага приділена виявленню відмінності між традиційним тлумаченням соборності як єдності у різноманітті та її розумінням як діалогічного міжособового зв'язку, що інспірує появу третьої особи з властивою їй трансцендентністю та інобуттєвістю. Обстоюється теза про штучний характер протиставлення східнохристиянського (православного) та західнохристиянського (католицького) ідеалів соціальної єдності. Стверджується, що соборність не тотожна єдності і, навіть певною мірою є її протилежністю, антиподом, оскільки спирається на цілком відмінний від останньої ґрунт. Виокремлюються три основні характеристики соборності: по-перше, це – іпостасність, (особовість) – здатність певного буття зберігати свою незалежність від речей, залишаючись при цьому однією із них; по-друге, спроможність особи будувати своє відношення з Іншим не як з Чужим, а навпаки – як ближнім, як з Ти, тобто діалогічно, постійно утримуючи цю діалогічність у стосунках з ним; по-третє, соборність є здатністю осіб, що спілкуються, покладати таке буття, яке є ціннісно вищим як від їх особового, так і їх спільного існування, котре розкриває себе як їхнє інобуття і знаходить своє мисленнєве віддзеркалення у концепті діалогу.

Ключові слова: соборність, тотальна єдність, єдність у різноманітті, особа, особовість,